

Nr 110.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten; given Stockholms slott den 24 februari 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o och 2:o.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström anför:

1:o.

*Pension åt
änkorna efter
vissa avlidna
befättnings-
havare vid
Strömsholms
hingstdepå.*

I särskilda till Kungl. Maj:t ställda ansökningar hava avlidne gårdsmeden vid Strömsholms hingstdepå Gustaf Oskar Blomdahls änka Kristina Bernhardina Blomdahl, född Nordstedt, och avlidne skogvaktaren vid samma hingstdepå Otto Fredrik Lindholms änka Augusta Maria Lindholm, född Holmqvist, anhållit att, räknat från och med den 1 januari 1927,

komma i åtnjutande av änkepension. Över dessa båda framställningar har Kungl. Maj:t genom remiss den 24 september 1927 inhämtat stuteriöverstyrelsens utlåtande.

Vidare har stallbetjänten vid Strömsholms hingstdepå Gustaf Edvard Wallenbergs änka Matilda Lovisa Wallenberg, född Forsblom, hos stuteriöverstyrelsen anhållit om utverkande av änkepension åt henne.

Efter att hava inhämtat tillförordnade chefens för Strömsholms hingstdepå yttrande över dessa tre framställningar, har stuteriöverstyrelsen den 3 november 1927 över dem avgivit utlåtande.

Av handlingarna inhämtas:

beträffande änkan Blomdahl:

att hon är född den 21 oktober 1847; *att* hennes man Gustaf Oskar Blomdahl, som var född 1845 och avled den 11 juni 1914, varit anställd vid hingstdepån såsom gårdssmed från den 1 november 1884 till den 30 september 1908, eller i nära 24 år; *att* hon åtnjuter understöd från pensionsfonden för avskedade stallbetjänter m. fl. samt deras änkor och barn samt från andra till förfogande av depåförvaltningen stående understödsmedel med tillhoppa 80 kronor ävensom pensionstillägg av statsmedel med 61 kronor och dyrtidstillägg med 30 kronor, eller alltså sammanlagt 171 kronor om året; *att* hon bebor och tillsammans med sina barn, som lämna henne något understöd, äger en bostadslägenhet i närheten av hingstdepån men i övrigt saknar nämnvärda tillgångar; *att* hon på grund av ålderdomssvaghet är oförmögen att försörja sig själv;

beträffande änkan Lindholm:

att hon är född den 9 augusti 1863; *att* hennes man, Otto Fredrik Lindholm, som var född 1861 och avled den 5 november 1913, varit anställd såsom skogvaktare vid hingstdepån från den 1 juni 1896 till sin död, eller alltså i över 17 år; *att* hon åtnjuter understöd från ovannämnda pensionsfond och understödsmedel med 76 kronor samt dessutom av statsmedel pensionstillägg med 57 kronor och dyrtidstillägg med 30 kronor, eller sålunda tillhoppa 163 kronor om året; *att* hon är boende hos sin son, som arrenderar förra skogvaktarbostället; *att* hon saknar tillgångar, men åtnjuter något understöd från sina barn; *att* hon på grund av sjuklighet är oförmögen att försörja sig själv; samt

beträffande änkan Wallenberg:

att hon är född den 16 april 1851; *att* hennes man, Gustaf Edvard Wallenberg, som var född 1844 och avled den 18 juli 1923, varit anställd vid hingstdepån från 1864 till 1918, eller alltså i 54 år, varav längsta tiden såsom stallbetjänt och någon tid såsom kusk, vilken sistnämnda befattning han dock på grund av åkomma i armmuskulaturen måste lämna redan 1892; *att* hon åtnjuter understöd från ovannämnda pensionsfond och understödsmedel med 80 kronor samt av statsmedel pensionstillägg med 61 kronor och dyrtidstillägg med 30 kronor, eller alltså sammanlagt 171 kronor om året; *att* hon hyresfritt disponerar en bostadslägenhet i depåns hus, *att* hon saknar nämnvärda tillgångar, men har något understöd av sina barn; samt *att* hon på grund av ålderdomssvaghet är oförmögen att försörja sig själv.

I fråga om de avlöningsförmåner, som tillkommit sökandenas män vid slutet av den tid, under vilken de voro anställda vid hingstdepån, har upplysts följande.

Gustaf Oskar Blomdahl åtnjöt vid sin avgång ur tjänst såsom gårdssmed enligt den av Kungl. Maj:t den 10 september 1906 fastställda lönestaten för betjäningen vid Strömsholms hingstdepå icke några kontanta avlöningsförmåner utan allenast rätt till kofoder med 2,040 kilogram hö, 1,020 kilogram halm och två kobeten om året ävensom fri bostad, planteringsland om 24.65 ar samt 16 kubikmeter barrved om året. Därjämte uppbar han kontant ersättning efter särskild överenskommelse för utförande av hovbeslag vid hingstdepån och ridskolan vid Strömsholm.

Otto Fredrik Lindholm uppbar såsom skogsvaktare vid depån under åren närmast före sin död enligt den då gällande lönestaten av den 3 februari 1911 en kontant årlig lön av 800 kronor ävensom fri bostad, planteringsland om 301.07 ar och 20 kubikmeter barrved om året.

Gustaf Edvard Wallenberg åtnjöt såsom stallbetjänt vid hingstdepån enligt sistnämnda lönestat under åren närmast före sin avgång ur tjänst en kontant lön av 850 kronor, städja med 5 kronor och 18 kubikmeter barrved, allt årligen, ävensom fri bostad och beklädnad in natura enligt särskild beklädnadsstat.

Under erinran om det beslut, som vid 1927 års riksdag förekommit rörande beviljande av pension om 384 kronor till vardera av två änkor, vilkas män varit stallbetjänter vid ifrågavarande hingstdepå (prop. 83 p. 4; R. skr. 216 p. 47) har *stuteriöverstyrelsen* hemställt om pensions utverkande för tiden från och med den 1 januari 1928 med nämnda belopp till envar av nu ifrågavarande tre änkor.

Statskontoret har i infordrat utlåtande den 6 december 1927 anfört följande:

»Enligt vad handlingarna utvisa äro visserligen ifrågavarande änkor i åtnjutande av understöd från depåförvaltningen vid Strömsholms hingsdepå, och de hava hittills kunnat draga sig fram på dessa understöd och vad deras barn kunnat lämna dem såsom bidrag. Då emellertid såväl 1926 som 1927 års riksdagar i anledning av framlagda propositioner (nr 149/1926 och 83/1927 p. 4) beviljat pensioner åt änkor efter stallbetjänter vid nämnda depå under ungefär liknande omständigheter, som föreligga beträffande nu ifrågavarande änkor, vill statskontoret icke motsätta sig, att pensioner åt dem utverkas till belopp och under villkor i övrigt, som av stuteriöverstyrelsen föreslagits.»

Departements-
chefen.

Under hänvisning till utredningen i ärendet och vad ämbetsverken däri anfört får jag tillstyrka stuteriöverstyrelsens ifrågavarande förslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

1:o) medgiva, att avlidne gårdssmeden vid Strömsholms hingstdepå Gustaf Oskar Blomdahls änka Kristina Bernhardina Blomdahl, född Nordstedt, avlidne skogsvaktaren vid samma hingstdepå Otto Fredrik Lindholms änka Augusta Maria Lindholm, född Holmqvist, och avlidne stallbetjänten vid samma depå Gustaf Edvard

Wallenbergs änka Matilda Lovisa Wallenberg, född Forsblom, var för sig må komma i åtnjutande av änkepension till ett belopp av 384 kronor om året, att utgå från och med den 1 januari 1928 så länge de förbliva i sitt nuvarande änkestånd; dock att pension för tid, varunder pensionär må vara i åtnjutande av konstant understöd från depåförvaltningen, skall minskas med sålunda utgående belopp; ävensom

2:o) förklara, att pensionerna må utgå i första hand av det årliga överskott, som kan uppstå å avkastningen av den hos pensionskassan för tjänstemännen vid Strömsholms hingstdepå samt deras änkor och barn samlade pensionsfond, sedan de årliga pensionsbeloppen till kassans övriga pensionärer guldits, samt, i den mån detta överskott icke förslår för ändamålet, från allmänna indragningsstaten.

2:o.

Med utlåtande den 25 januari 1928 har lantmäteristyrelsen överlämnat en till styrelsen ställd skrift, däri framlidne extra lantmätaren Fredrik Christoffer Geddes änka Bertha Helena Gedde, född Ljungquist, gjort framställning om utverkande åt henne av pension. Till stöd härför åberopas, att behållningen i boet ej vore så stor, att sökanden därav kunde påräkna säker bärgning för framtiden samt att hon till följd av sin ålder och mindre goda hälsa icke hade stora utsikter att med eget arbete förskaffa sig något betydligare bidrag till sitt uppehälle.

Enligt i ärendet företett läkarintyg lider sökanden, som är född den 2 december 1875, av kronisk muskelreumathism och neurasteni, varigenom hennes arbetsförmåga är i väsentlig grad nedsatt. Vidare inhämtas av handlingarna i ärendet, att behållningen i boet uppgått till 15,359 kronor 81 öre samt att sökanden vore den enda stärbhusdelägaren i boet.

Lantmäteristyrelsen anför i sitt utlåtande i huvudsak följande.

Extra lantmätaren Gedde, som föddes den 27 mars 1859, avlade lantmäteriexamen den 8 maj 1908 och konstituerades till lantmateriauskultant den 3 juni samma år. Alltsedan den 10 sistnämnda månad, då Gedde första gången förordnades såsom medhjälpare i tjänsten hos lantmätare, var han oavbrutet sysselsatt med utövande av lantmäteriverksamhet och innehade vid sin död den 26 augusti 1927 förordnande såsom tjänstemedhjälpare hos distriktslantmätaren i Uddevalla distrikt samt var, beträffande vissa förrättningar, vikarie för distriktslantmätare. Gedde kunde sålunda vid sin död räkna sig till godo en tjänstetid av något över 19 år. Av denna tid utövade han under 6.5 år självständig verksamhet, dock endast med avseende å vissa förrättningar, som tid efter annan uppdragits åt honom såsom vikarie för den ordinarie förrättningsmannen.

Före lantmäteriexamens avläggande i Sverige tjänstgjorde Gedde ungefär

*Pension åt
extra lant-
mätaren F. C.
Geddes änka.*

10 år såsom tekniskt biträde åt lantmätare samt hade genomgått Norges lantbrukshögskola, varjämte han varit verksam såsom korrespondent i England, Tyskland och Frankrike. Frånsett Geddes verksamhet såsom tekniskt biträde, tjänstgjorde han relativt kort tid inom lantmäteriet. Hela hans lantmäteriverksamhet vore emellertid väl vitsordad. Att han icke sökt ordinarie distriktslantmätartjänst torde närmast vara att söka däri att han, till följd av den höga ålder han redan vid avläggandet av lantmäteriexamen innehade, icke ansetts hava stora utsikter att vinna dylik befordran.

Såsom extra lantmätare uppbar Gedde ett statsarvode av 2,000 kronor för år, och beräknades enligt gällande bestämmelser (Sv. förf.-saml. 1925 nr 192) hans inkomst för arbete enligt lantmäteritaxa till 3,200 kronor, likaledes för år räknat, å vilka belopp, tillhopa 5,200 kronor, dyrtidstillägg utgick efter för s. k. oreglerad avlöning gällande grunder.

Då de enligt lantmäteritaxan utgående ersättningarna för utförda lantmäteriförrättningar, vilka ersättningar vederbörande sakägare hade att gälda, utgjorde lantmätarens huvudsakliga inkomster och icke kunde anses motsvara de för andra tjänstemän med fast avlöning bestämda tjänstgöringspenningarna, syntes icke endast statsavlöningen utan såväl denna som lantmätarens taxainkomst av förrättningar böra i pensionshänseende betraktas såsom lön. Till grund för bestämmande av denna taxainkomst torde lämpligast kunna läggas de av statsmakterna fixerade inkomstbelopp, å vilka dyrtidstillägg finge beräknas. I förevarande fall utgjorde detta belopp såsom nämnts 3,200 kronor. Frånsett dyrtidstillägg kunde således Geddes avlöningsförmåner vid hans frånfalle beräknas hava uppgått till 5,200 kronor.

Med utgång härifrån borde, därest Gedde varit ordinarie befattningshavare och såsom sådan delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, hans änka, med tillämpning av grunderna för 1907 års civila pensionslag och för gällande bestämmelser rörande sagda kassa, varit berättigad till en pension av 960 kronor. Härvid vore visserligen att märka, att Gedde såsom delägare i kassan haft att erlægga såväl engångsavgift som årsavgifter, vilka avgifter emellertid icke torde kunna anses såsom mera avsevärda, varför förhållandet ej heller syntes böra i nämnvärd grad inverka på beloppet av en eventuell pension åt hans änka.

Pension hade i liknande fall tidigare beretts avlidna icke ordinarie lantmätarens efterlevande änkor och barn. Sålunda hade på framställning av Kungl. Maj:t riksdagen år 1925 beviljat änkan efter avlidne extra lantmätaren Bergstrand en årlig pension av 900 kronor. Bergstrand, som vid sitt frånfalle hade en tjänstetid av tillhopa omkring 11 år, uppehöll då på förordnande en ledig assistentbefattning å lantmäterikontor. Den befattning, Gedde vid sin död utövade, var fullt jämnställd med dylik assistentbefattning och liksom denna att hänföra till gammal förstagradstjänst. Lantmätarstyrelsen tilläte sig i detta sammanhang upplysa, att i regel extra lantmätare efter avslutad assistenttjänstgöring utplacerades ånyo till praktisk verksamhet, innan befordran vunnes till distriktslantmätarbefattning.

På grund av vad sålunda anförts och då Gedde icke varit i tillfälle att genom inträde i civilstatens änke- och pupillkassa eller annan sådan statlig kassa bereda sin änka något bidrag till underhållet efter det han avlidit, funne sig lantmätarstyrelsen böra hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att bevilja sökanden en årlig pension av 960 kronor att, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, utgå från allmänna indragningsstaten.

Statskontoret har i remissutlåtande i ärendet den 10 februari 1928 anfört följande.

Visserligen hade riksdagen i många fall beviljat årliga understöd åt änkor efter sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka icke varit i tillfälle att sörja för sina efterlevande genom att ingå i någon av staten understödd kassa för familjepensionering. Men för beviljande av understöd av nu ifrågasatt slag hade dock alltid såsom förutsättning gällt, att särskilt ömmande omständigheter kunde anses föreligga. Så hade ansetts vara förhållandet, då änka varit antingen till följd av hög ålder eller på grund av sjukdom oförmögen till arbete och tillika befunnits vara medellös. Där det icke blivit styrkt, att dylika särskilt ömmande förhållanden förelegat, hade det ansetts betänkligt att av statsmedel bereda änkepension. Med hänsyn till den icke alldeles obemedlade ställning sökanden intoge, enligt vad bouppteckningen efter Gedde utvisade, syntes det statskontoret knappast böra ifrågakomma att bereda årligt understöd åt änkan Gedde.

Därest Kungl. Maj:t — med hänsyn till att Gedde vid sin död kunde räkna en tjänstetid av över 19 år samt änkan, vilken uppnått en levnadsålder av 52 år, enligt vad läkarintyg utvisade, hade sin arbetsförmåga i väsentlig grad förminskad — skulle anse, att något årligt understöd borde utgå till henne, ville statskontoret framhålla, att det av lantmäteristyrelsen ifrågasatta pensionsbeloppet, 960 kronor, finge anses vara alltför högt. På framställning av Kungl. Maj:t hade riksdagen beviljat pensioner dels år 1919 åt ankorna efter vice kommissionslantmätaren Ekstrand (prop. nr 155; R. skr. nr 10 A), lantmäteriauskultanten Wennerström (prop. nr 100; R. skr. nr 10 A) och extra lantmätaren Lundström (prop. nr 266; R. skr. nr 10 A) till belopp av 500 à 600 kronor, dels år 1920 åt lantmäteriauskultanten Holmstedts änka (prop. nr 127; R. skr. nr 296) till belopp av 500 kronor, dels ock år 1922 åt lantmäteriauskultanten Grafströms änka (prop. nr 54; R. skr. nr 302) till belopp av 500 kronor. Vidare hade 1925 års riksdag (prop. nr 49; R. skr. nr 114) medgivit, att pension till belopp av 900 kronor finge utgå till extra lantmätaren Bergstrands änka. I sistnämnda fall förelåg dock den särskilda omständigheten, att, om icke den lediga assistentbefattning, som Bergstrand vid sitt frånfalle på förordnande uppehöll mot åtnjutande av i det närmaste full avlönning, förklarats skola med hänsyn till förhanden varande förhållanden tillsvidare icke återbesättas med ordinarie innehavare, Bergstrand med all säkerhet blivit befattningens innehavare och därmed också vunnit inträde i civilstatens änke- och pupillkassa samt sålunda kunnat genom egna åtgärder trygga sina efterlevandes underhåll.

Då pensioner åt änkor efter lantmätare sålunda i allmänhet utgått med 500 à 600 kronor, syntes anledning ej föreligga att åt änkan Gedde utverka pension till högre belopp än 600 kronor.

Med hänsyn därtill att avkastningen av tillgångarna i boet icke torde medgiva full bärgning för sökanden och att hennes arbetsförmåga till följd av sjukdom är för framtiden i väsentlig grad förminskad samt när hennes man under mer än 19 år innehaft väl vitsordad anställning i statens tjänst, synas starka billighetsskäl tala för, att pension beredes sökanden. Jag torde härvidlag jämväl få åberopa, att 1926 års riksdag (prop. nr 86 p. 4; R. skr. nr 148 p. 44) medgivit beredande av pension åt änka efter statstjänsteman, ehuru bouppteckningen i boet visat överskott. I fråga om beloppet av pensionen ansluter jag mig till statskontorets förslag om densammas begränsande till 600 kronor för år. Pensionen torde böra tillkomma sökanden

Departement-
chef:n.

räknat från och med den 1 september 1927 samt från allmänna indragningsstaten utgå så länge sökanden förbliver i sitt nuvarande änkestånd.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att framlidne extra lantmätaren Fredrik Christoffer Geddes änka Bertha Helena Gedde, född Ljungquist, må, räknat från och med den 1 september 1927, under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 600 kronor.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt i de under 1:o och 2:o här ovan antecknade ärenden.

Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Joh:s Thygesen.